

CATÀLEG DEL PATRIMONI FESTIU DE CATALUNYA
FESTES DECENNALES DE LA MARE DE DÉU DE LA CANDELA DE
VALLS

Memòria documentada sobre la història, característiques actuals,
elements i implantació de la festa

1. Història de la festa

Les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de Valls tenen el seu origen en la devoció que la ciutat té cap la Verge de la Candela. Una devoció que es remunta al segle XIII i que s'arrelà al segle XIV. Consten documentalment les súpliques dirigides a la Mare de Déu per part de les vallenques i dels vallencs quan la pesta castigava a la ciutat l'any 1348, també en la pesta del 1530 i del 1580, en la plaga de la llagosta del 1687, pels terratremols del 1688 i el 1783 per foragitar la malaltia de la constel.lació. La imatge de la Mare de Déu de la Candela, és una escultura gòtica de principis del segle XV, que es va salvar dels estralls de la Guerra Civil tot i els importants danys que va patir. Té la seva capella a l'església de Sant Joan de Valls.

Com a institucions lligades al culte de la M. Déu de la Candela cal destacar els Obrers de la Candela (que tenen els seus orígens al segle XIV i van ser vigents fins al segle XX, gestionaven el ciri que havia de cremar de forma contínua davant la imatge), la Confraria de la Mare de Déu (lligada als Obrers, de la que es té constància a partir del segle XIV), el Diari de Maria (institució creada el 1712) i la Congregació de la Mare de Déu de la Candela (creada el 1909). Totes aquestes institucions, a excepció de la congregació mariana, ja no existeixen actualment.

L'any 1791 s'inicien les festes decennals, amb la fundació d'una processó en honor de la Mare de Déu de la Candela, que s'havia de celebrar cada any el dia de la Candela (el 2 de febrer), i cada deu anys amb una major solemnitat. El document que avala aquesta fundació se signà el 28 de gener de l'any 1791, pocs dies abans de la diada de la Mare de Déu de la Candela, davant del notari vallenc Ignasi Cases. Es varen reunir una representació de la comunitat de preveres presidida pel Dr. Jaume Cessat, el Dr. Pau Baldrich i els regidors de l'Ajuntament de Valls. Se signà el document de fundació, per les tres parts, que estipulava aspectes concrets de com havia de ser la processó anual i la de les decennals, d'aquesta darrera marcava que la imatge hauria de ser portada en un tabernacle per quatre preveres, la Mare de Déu hauria d'anar il.luminada amb quatre torxes que portarien quatre preveres vestits amb alba, hi haurien d'assistir tots els sacerdots de la localitat, l'ajuntament procuraria que hi participessin totes les confraries vallenques amb els seus respectius patrons, si plovia es faria el diumenge següent, la Salve Regina es cantaria davant el convent de les monges mínimes, el fundador es reserva que les joies, mantell i complements que donés a la Verge fossin preferits als altres, etc. Aquest document fundacional es troba a l'Arxiu comarcal de l'Alt Camp, a la secció de notaris (protocol del notari Ignasi Cases i Ferrer, folis 71-74v del 28 de gener de 1791).

Pau Baldrich, marmessor de mossèn Josep Perellada, en fou l'artífex, complint l'última voluntat del mossèn, el qual havia deixat uns diners en dipòsit per a aquest fet.

La fundació de la processó en honor a la Mare de Déu de la Candela és el punt d'inici de les festes decennals. Malgrat que aquesta implicava, com s'ha mencionat, la celebració anual de la processó, amb els anys aquesta es va anar perdent per donar tot el protagonisme a la celebració decennal, moment en que es treia i es treu la imatge de la Candela titular, a les processons anuals s'havia de portar la relíquia de la Verge de l'església parroquial, inclosa la de tots els sants.

La devoció a la Mare de Déu de la Candela s'incrementà molt amb la fundació de la processó i la celebració de les festes decennals. És una festa votiva que sorgeix del convenciment ciutadà que la Mare de Déu de la Candela, havia fet minvar les pestes i epidèmies que, de tant en tant, afectaven la població.

Cada festa decennial ha estat recordada per fets i esdeveniments destacats que han marcat la diferència amb les altres, per les decennals com diuen els vallencs sempre passen "coses importants" a Valls, hi ha inauguracions i actes excepcionals. Són unes festes, que marquen cronològicament la vida dels vallencs i de la mateixa ciutat, un esdeveniment excepcional que ha anat evolucionant i transformant-se en funció del context històric-social.

Les decennals, es van engrandint al llarg del segle XIX, i passen de ser festes eminentment religioses a tenir més actes civils, creixent la part més lúdica i festiva. A partir del 1871 s'incorporen i participen societats recreatives, i ja el 1881, es van introduir elements profans, a més dels tradicionals actes religiosos. També aquest any es crea per primer cop una comissió organitzativa nombrada per l'ajuntament amb representants de l'ajuntament, parròquies, societats recreatives i veïns en nom de la ciutadania.

El 1831 es demanava al secretari que anotés tot el que es feia durant aquestes decennals, de cara a tenir per escrit una guia per les següents decennals, és un document que ha aportat molta i valuosa informació. Del 1861 és el primer programa editat. El 1851 els gremis aixecaren més de 20 capelles, i el 1861 es passà a 26 capelles que ornaven el recorregut de la processó. Les Decennals del 1891, que van ser també la celebració del centenari de la fundació de les festes, van tenir una durada de cinc dies (fins aleshores havien durat de 3 a 4 dies), i es va començar a fixar un esquema més semblant a les actuals. El 1901 tingué lloc una curació miraculosa, un fet molt excepcional.

L'any 1911, van ser les decennals de la coronació canònica de la imatge de la Mare de Déu. I les següents celebracions decennals del segle XX van seguir creixent i arrelant-se a la ciutat, tot i el trencament que en alguns aspectes va significar la guerra civil. Les del 1951 i les del 1981 van ser dos decennals que van marcar amb un punt de creixement i innovació important, i per l'esclat festiu i de participació que representaren, en especial les del 1981. Les del 1991 foren la celebració del bicentenari de les decennals.

Les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela de Valls foren declarades Festa tradicional d'interès nacional el 5 de juny de 1991, pel Govern de la Generalitat de Catalunya.

Continuïtat i interrupcions de la festa: Des del 1791 que fou la primera celebració, no es té constància de que la festa s'hagi deixat de fer, i serien un total de vint-i-tres decennals celebrades. Sols hi ha el dubte en la de l'any 1821 que no hi ha documentació al respecte.

El 1811, per la guerra del francès, les decennals es van ajornar de forma excepcional al 8 de desembre d'aquell mateix any.

El 1941 poc després de la guerra civil la festa es va celebrar igualment però va ser unes festes poc lluïdes, tot i que la processó i ofici van ser multitudinaris.

2. Característiques actuals, elements i implantació de la festa

La celebració de les Festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela té lloc cada deu anys des de l'any 1791, tots els anys acabats en u. I es celebra a l'entorn del dia de la Candela (2 de febrer).

La data central de les Festes Decennals és el dia 2 de febrer, festivitat de la Mare de Déu de la Candela (antigament celebració de la Purificació, avui de la Presentació de l'Infant Jesús al temple), i dia en què té lloc pel matí la benedicció de les candeles i l'ofici solemne, i per la tarda es fa la solemníssima Processó Votiva. La processó en honor a la Mare de Déu de la Candela és l'origen de la celebració i, encara actualment, hi té un paper molt destacat en què hi participen tots els entremesos, balls i danses del seguici popular, i representacions de totes les associacions i entitats vallenques amb el seu corresponent penó, acompanyant el tabernacle de la Mare de Déu de la Candela. D'aquesta processó cal destacar les ballades de l'àliga davant la Mare de Déu al Pati, i la bandera de la ciutat portada per l'autoritat de major rang que es trobi a Valls.

Durant deu dies aproximadament, dies abans i després del 2 de febrer, tenen lloc una infinitat d'actes festius de tota mena que transformen la ciutat de Valls i la fan viure un estat d'excepció festiu, només repetible en períodes prou llargs, com és el cas. S'organitzen actes de tot tipus, de música, teatre i dansa ben diversos; hi ha concerts, cercaviles, competicions esportives, castells de focs, un Ball de Gala molt lluït, etc. Trobades de manifestacions tradicionals de tot tipus: bastoners, gegants i nans, trabucaires, corals, grallers, balls de diables, bestiari, actuacions castelleres, etc.

També han esdevingut ben rellevants els Jocs Florals, darrerament reconvertits en Certamen Literari de les Decennals, i les celebracions acadèmiques de proclamació de vallencs il.lustres que, des de l'any 1891, tenen lloc durant les festes.

Durant les festes, la població vellenca rep moltíssims visitants: una de les característiques de les Decennals és la capacitat de fer retornar a la ciutat la major part de les famílies vallenques que viuen escampades pel món. La ciutat uneix així a l'ambient festiu el de l'alegria pel retrobament d'amics i parents, cosa que s'encomana a tothom i que dóna una especial emotivitat a tota la festa. És també una oportunitat per projectar la imatge de la ciutat arreu del país.

Els carrers, les places i les cases de Valls es guarneixen amb magnífiques il.luminacions públiques i privades, i la major part dels balcons llueixen el tradicional domàs blau cel amb el símbol marià, característic de les Festes Decennals.

Des de l'any 1991, per cada decennal es dissenya un logotip identificador, el del 2011 representa la corona de la Mare de Déu, essent l'any que es celebra el centenari de la coronació de la Mare de Déu de la Candela. També han estat molt destacats, durant tot el segle XX i inicis del segle XXI, els cartells anunciadors de les festes, encarregats a artistes de renom.

La festa ha anat evolucionant, i agafant noves dimensions que no tenia en els seus inicis. Esdevé un fet excepcional únic a la ciutat, a la comarca i a la zona, una celebració tan religiosa com ciutadana, amb grans aportacions tan devocionals com artístiques, culturals i també urbanístiques i de dinamització ciutadana.

Programa bàsic previst per les decennals pel 2011 (seguint l'esquema de les altres decennals)

La propera edició de les Festes Decennals 2011 serà entre el divendres 28 de gener i el diumenge 6 de febrer de 2011. La Fundació de les Festes Decennals és l'encarregada d'anar fent el programa d'actes i coordinar-ne l'organització (amb el treball de les respectives comissions i subcomissions dels diferents esdeveniments i activitats). Aquesta recent creada fundació que pretén millorar l'organització de les festes, tasca que li ha delegat l'ajuntament vellenca.

Des del juny del 2010 es fa la captació de voluntaris per a les festes, per tasques tan diverses com la d'informadors, acomodadors, porters, vigilants, guies d'exposicions o actes esportius, entre molts d'altres.

Les festes no estan protocolitzades, però existeix pels actes més tradicionals una estructura fixa que es manté invariable des de fa dècades.

Divendres, 28 de gener:

Tronada inaugural

Pregó d'inici de les festes, el fa alguna persona rellevant relacionada amb la ciutat. .

Obertura de lluminàries, moment en que s'obren totes les llums col.locades en balcons i finestres d'edificis públics i privats.

Espectacle inaugural.

Dissabte, 29 de gener:

Mostres folklòriques

Trasllat de la marededéu des del cambril a l'altar major de Sant Joan.

Inici de la Novena

Diumenge, 30 de gener:

Trobada de colles castelleres dels Països Catalans, moment en que les colles comparteixen actuació.

Dimarts, 1 de febrer:

Ball de Gala

Dimecres, 2 de febrer:

Benedicció de les Candeles

Celebració d'ofici. Presidit per autoritats civils i eclesiàstiques.

Actuació castellera de les colles locals (Colla Vella dels Xiquets de Valls i Colla Joves Xiquets de Valls).

Processó votiva.

Dijous, 3 de febrer:

Col.locació del quadre dels Vallencs il.lustres a l'ajuntament

Diumenge, 6 de febrer:

Certamen literari

Retorn al cambril de la marededéu.

Espectacle de cloenda de les festes Decennals de la Mare de Déu de la Candela, amb un castell de focs.

Com ja s'ha mencionat són d'especial rellevància les diverses manifestacions de cultura popular i tradicional presents a la festa: trobada de colles sardanistes, cercavila de gegants, matinades de foc pels barris, correfoc, tamborinada de diables, concentracions de bestiar i danses populars, exhibicions castelleres, mostres de música popular i tradicional, esbarts dansaires, havaneres, etc., amb tots hi són

presentes els grups locals i molts convidats de fora. Les decennals han estat importants en l'impuls i manteniment de les manifestacions folklòriques de la ciutat.

Des del 24 de gener de 2010 fins al 6 de febrer de 2011 Valls celebra l'any jubilar, concedit pel Papa Benet XVI. No es descuida la dimensió religiosa i espiritual de la festa (que és vetllada per la Comissió d'Actes Religiosos), i tampoc el divertiment i els actes culturals, lúdics i esportius adreçats a tots els grups d'edat (i que organitzen les diferents Comissions d'Espectacles, d'Esports, de Cultura, etc), i que fan que la ciutat estigui en un ritme de constant d'ebullició. Sols cal fullejar un dels programes de les decennals per comprovar la diversitat i multiplicitat d'actes que s'hi organitzen, i la gran quantitat de persones que s'hi mobilitzen.

ELEMENTS DE LA FESTA

La processó votiva de la Mare de Déu de la Candela. És l'acte central de les Decennals. Una processó que es celebra la tarda-vespre del dia 2 de febrer. A primera hora de la tarda, l'església de Sant Joan s'obre per encabir tots els participants. Abans, s'ha instal·lat la imatge de la Mare de Déu de la Candela a la carrossa que la parròquia guarneix amb flors naturals, amb la col·laboració desinteressada de diverses persones. L'any 2001 la processó va sortir a les sis de la tarda. Encapçalava el seguici, els diables amb el drac, els gegants, els nans, la mulassa i el Ball de la Primera (un ball tradicional vallenc format per infants), el Ball de Bastons, el Ball de Gitanes i de la Moixiganga. Al seu darrere, un grup de seminaristes del bisbat de Tarragona portant la Creu Processional, els cirials i l'encenser. A continuació seguien les entitats vallenques participants, un total de 40 entitats de tots els àmbits: entitats culturals, esportives, associacions de veïns, escoles, instituts, etc (cada entitat porta la seva bandera o penó, amb el banderer i els dos cordonistes, i surten per ordre d'antiguitat, primer les civils i després les religioses, i de més joves a més antigues). A continuació hi anava l'Àliga de la ciutat, el grup de fidels portant ciris blancs, la carrossa amb la imatge de Mare de Déu de la Candela (la carrossa és la mateixa que s'utilitza per Setmana Santa per treure el misteri de la M. Déu dels Dolors), alguns religiosos i un bon nombre de preveres. Presidia la Processó l'Arquebisbe de Tarragona, acompanyat del rector, del vicari episcopal i del diaca de la parròquia de sant Joan de Valls. Eren seguits per alcaldes de la comarca, regidors del consistori vallenc i per tinent d'alcalde. La bandera de la Ciutat, portada per l'autoritat de màxim rang que es troba a la ciutat, i els cordonistes que són sempre també autoritats destacades. Continuen el seguici les autoritats civils: president del Consell Comarcal de l'Alt Camp, president de la Diputació de Tarragona, representants del govern autonòmic, i alcalde de la ciutat de Valls. Finalment, tanca la comitiva una banda música. Per la processó no es treu cap altra imatge, a banda de la Mare de Déu de la Candela.

El recorregut de la processó és el següent: sortida des del temple parroquial de Sant Joan Baptista, plaça de l'Església, plaça del Blat, carrer de la Cort, plaça del Pati, carrer Jaume Huguet, Font de la Manxa, carrer Anselm Clavé, carrer Germans Sant Gabriel, carrer Jaume Mercadé, plaça del Pati, carrer d'en Bosch, carrer Sant Antoni, carrer Sant Sebastià, carrer Santa Úrsula, plaça de les Escudelles, carrer dels Metges, plaça de la Fusta, costa d'en Puntarró, plaça de les Garrofes, carrer de la Carnisseria, carrer Major, plaça del Blat, plaça de l'Església i arribada al Temple Parroquial de Sant

Joan Baptista. D'inici seguia el recorregut de la processó del Corpus, tal com preveia el document de Fundació del 1791, i com també és fa ara, amb l'incorporació d'una petita perllongació per allargar-lo.

El 2001, com a novetat, quan la carrossa que portava la imatge va arribar al Pati, es va aturar la Processó per cantar la Salve a la Mare de Déu de la Candela, amb la intenció de recuperar una tradició que s'havia perdut feia unes dècades. En acabar el cant, l'Àliga de la ciutat va ballar al davant de la imatge de la Candela.

La processó Votiva acostuma a ser llarga, lluïda i molt participada, és seguida amb molt de respecte per les persones que la veuen passar. El 2001 hi van participar unes 3000 persones aproximadament.

Baixada de la M. de Déu de la Candela: és un dels primers moments emotius de la festa, on amb tota solemnitat la imatge és baixada del seu cambril, i en processó es trasllada a l'altar major on restarà nou dies fins el retorn al cambril. Quan arriben al presbiteri la deixen a sobre d'una taula que hi ha preparada. L'acte és presidit per autoritats eclesiàstiques i civils. En totes les decennals anteriors al 1861 la imatge era baixada per quatre capellans, tot i que l'ordre de baixar-la era donada per l'ajuntament. Va ser a partir del 1861 i fins l'actualitat que el baixar-la correspon a dos regidors i dos preveres (fills de Valls, des del 1981; abans eren els dos sacerdots més joves de la comunitat de preveres).

Benedicció de les candeles. Acte que forma part de l'Ofici Solemne del dia de la Mare de Déu de la Candela, i que se celebra des de molt antic. Tots els assistents a l'entrada a l'església són obsequiats amb una candela blanca. Aquesta benedicció i la tradició antiga de sortir, a continuació, en processó (cap a la plaça del Blat, carrer Major, carrer Escrivania i entrar de nou al temple), es fa tots els anys per la Candela. Actualment per les Decennals sols es fa la benedicció de candeles, i la processó que segueix es deixa de fer el 1981 per la multitud de gent aplegada tant dins com fora de l'església i que feia impossible sortir en processó al voltant de l'església. Era tradició que el rector donés la cera beneïda als preveres beneficiats, al batlle, regidors, diputats, síndics del comú, secretari, mestres, ermitans, etc., i tots ells amb el ciri anaven a la processó de les candeles.

La benedicció i repartiment de candeles és un dels trets més populars de la festa de la Candela a Valls, i ha estat una tradició molt arrelada on hi acut molta gent de la ciutat i de pobles de la rodalia per tenir les candeles beneïdes.

Ofici Solemne de la festivitat de la M. Déu de la Candela: Presidit per autoritats civils i eclesiàstiques. El dia de la Candela, tan anualment com per les decennals, es canten tan els Goigs com el Vilorai. Un moment especialment esperat per tothom, ja que només es repeteix cada deu anys des del 1961, és aquell en què les dues colles castelleres locals enlairen un "pilar de cinc" davant la Mare de Déu, al so del Toc de Castell.

Retorn al cambril de la M. Déu de la Candela: Uns membres de la comunitat la van a buscar al retaule major, la col·loquen a la cadira per poder-la traslladar i la deixen uns moments sobre d'una taula per ser contemplada pels presents. Mentrestant es canta el Magnificat. Les persones que s'han ofert per acompanyar-la en processó portant la Creu Processional, els cirials i uns ciris, es situen al voltant de les escales del

presbiteri. Acabat el cant comença la processó per l'interior de l'Església. Porten la cadira amb la imatge un prevere i cinc laics que es van rellevant (antigament estava més regulat qui retornava l'imatge, actualment no hi ha un protocol al respecte). Enmig d'aplaudiments la Mare de Déu de la Candela es torna a col·locar al lloc de costum i se li canta la Salve.

Novena a la Mare de Déu de la Candela: Antigament a Valls es feien novenes a diversos sants o advocacions, però només n'ha restat, fins a l'actualitat, la de la Candela i congrega nombrosos fidels. Aquesta es celebra cada any als voltants del dia 2 de febrer, i l'any de les decennals es fa amb predicadors de més prestigi. La novena ja es mencionava amb la instauració del vot decennal, i es feia de més antic. La més antiga edició de la novena que es coneix és del 1786, amb una reimpressió posterior del 1850. Al segle XX (1911 i 1964) es fan dos nous textos de la novena, i una última versió el 1991. .

Ball Parlat de la Candela: A meitats del segle XIX, el vallenc Marquet de la Dona autors d'altres balls parlats de la zona, va escriure el Ball de la Mare de Déu de la Candela, que era representat en les festes decennals i pretenia ser una representació descriptiva de la institució de les Decennals. La primera representació documentada és de l'any 1861, i deixa de fer-se a finals del segle XIX. El text d'aquest ball parlat va ser refet l'any 1910 per Mn. Josep Pont. En les properes decennals (2011) es farà una representació recuperada del Ball. La melodia del Ball de la Candela fou editada per J. Amades en el seu *Costumari Català* amb una transcripció musical que es deu al mestre Joan Tomàs.

3. Fonts de consulta

- Bonet Olivé, Joan. "Decennals 2001... fent present la tradició". *Cultura* núm. 613, febrer-març 2001, Valls.
- París, Jordi (coordinació): *Festes Decennals de la Candela. 1791/1991. (200 anys de la història d'un poble)*, Publicacions Alt Camp, Tarragona, 1987/88.
- Comunicacions presentades al seminari "La devoció a Santa Maria de la Candela a Valls", celebrat a Valls el dia 17 d'abril de 2010. Text del Jordi Paris pendent de publicació a *Quaderns de Vilaniu* (2010).
- VVAA. Valls: Sons i músiques de la festa. Sèrie 3 volum 1, Llibret de presentació, desembre 2000 (2na edició).
- Webs: www.candela2011.cat - <http://lesfestesdecennalsdevalls.blogspot.com/>
- Informacions orals de la Sra. Montserrat Fàbregas, tècnica de cultura de l'ajuntament de Valls; i del Sr. Jordi Paris, director del Museu de Valls.

Barcelona, 27 d'agost de 2010